

**Proces-verbal nr. 1
din 11 martie 2024
al ședinței Comisiei specializate a Consiliului Național privind implementarea Convenției-
cadru pentru protecția minorităților naționale**

Casa Guvernului, sala de ședințe, et. 1, ora 13.00

La ședință au participat:

1. Angela Zagaiciuc, consultant principal, Direcția drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă, Cancelaria de Stat
2. Tatiana Pârvu, Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene
3. Sergiu Sofronii, ofițerul principal al Direcției politice în domeniul ordinii și securității publice, combaterii criminalității, Ministerul Afacerilor Interne
4. Veronica Gobjila, consultant principal al Direcției finanțele în educație, cultură și cercetare, Ministerul Finanțelor
5. Jaclin Mardari, Direcția relații internaționale, Ministerul Justiției
6. Mariana Soltan, consultant principal, Direcția politici de asigurare a egalității de gen, Ministerul Muncii și Protecției Sociale
7. Victor Tihoneac, consultant principal, Direcția arte, industriei creative și educație artistică, Ministerul Culturii
8. Nicolae Rădița, Director general adjunct, Agenția Relații Interetnice
9. Ivan Țurcan, șef secție analitico-informațională, Biroul politici de reintegrare
10. Lilia Guțu, șefa Secției Politici Publice, Consiliul Audiovizualului
11. Ion Duminică, Doctor în politologie, cercetător științific coordonator, Academia de Științe a Moldovei
12. Mihail Platinda, specialist Incluziune, UNICEF Moldova
13. Victoria Rotaru, consultant principal, Direcția Monitorizare și Raportare, Oficiul Avocatului Poporului (membru cu statut de observator)
14. Iulia Votslava, OHCHR Moldova

Secretariatul Comisiei:

1. Ivan Duminica, șef al Serviciului politice în domeniul relațiilor interetnice, Ministerul Educației și Cercetării
2. Ludmila Burlaca, șef al Direcției consolidarea relațiilor interetnice, Agenția Relații Interetnice

Ordinea de zi:

Ora	Denumirea subiectului
13:00 – 14:00	Cuvânt de salut <i>Ivan Duminica, șef al Serviciului politice în domeniul relațiilor interetnice, Ministerul Educației și Cercetării</i>

	<p>Aprobarea Componentei nominale a Membrilor Comisiei specializate conform listei reînnoite</p> <p><i>Ivan Duminica, șef al Serviciului politici în domeniul relațiilor interetnice, Ministerul Educației și Cercetării</i></p>
	<p>Prezentarea Opiniei a V-a asupra Moldovei a Comitetului Consultativ al CoE privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale din 7 iunie 2023, și a Rezoluției CM/ResCMN(2024)1 Comitetului de Miniștri al CoE privind implementarea Convenției-cadru din 10 ianuarie 2024: pașii de urmat privind promovarea documentelor și implementarea recomandărilor expuse în acestea</p> <p><i>Ludmila Burlaca, șef al Direcției consolidarea relațiilor interetnice, Agenția Relații Interetnice</i></p>
	<p>Diverse</p>

Desfășurarea ședinței:

1. Cuvânt de salut

Ivan Duminica, șef al Serviciului politici în domeniul relațiilor interetnice, MEC

2. Aprobarea Componentei nominale a Membrilor Comisiei specializate conform listei reînnoite

DI Ivan Duminica, șef al Serviciului politici în domeniul relațiilor interetnice, MEC a prezentat noua componență a Membrilor Comisiei specializate, care a fost aprobată unanim. Totodată, au fost aduse la cunoștință sarcinile de bază ale Comisiei specializate.

3. Prezentarea Opiniei a V-a asupra Moldovei a Comitetului Consultativ al CoE privind Convenția-Cadru pentru protecția minorităților naționale din 7 iunie 2023, și a Rezoluției CM/ResCMH(2024)1 Comitetului de miniștri al CoE privind implementarea Convenției-Cadru din 10 ianuarie 2024: pașii de urmat privind promovarea documentelor și implementarea recomandărilor expuse în acestea.

Raportor: Ludmila Burlaca, șef al Direcției consolidarea relațiilor interetnice, Agenția Relații Interetnice (ARI)

Convenția-cadru a fost ratificată de Parlamentul Republicii Moldova la data de 22 octombrie 1996. Moldova a fost printre cele 12 state (alături de Ungaria, Danemarca, Germania, Cipru, Macedonia, România, San Marino, Slovacia, Estonia și Finlanda), care au ratificat printre primii acest document al Consiliului Europei. Pentru țara noastră tratatul a intrat în vigoare pe data de 1 februarie 1998.

Convenția-cadru reprezintă primul instrument multilateral obligatoriu juridic consacrat protecției minorităților naționale în general. Obiectivul său este acela de a specifica principiile juridice pe care statele se angajează să le respecte în vederea asigurării protecției minorităților naționale. Implementarea principiilor enunțate în prezenta Convenție-cadru se va face prin legislația națională și politici guvernamentale corespunzătoare.

Care sunt obligațiile statelor-membre privind implementarea Convenției-cadru?

Textul Convenției-cadru consacră drepturi de care se bucură persoanele aparținând minorităților naționale, precum și obligații complementare care trebuie respectate de către state. În timp ce convenția este un instrument obligatoriu din punct de vedere juridic în temeiul dreptului internațional, cuvântul „cadru” evidențiază posibilitatea statelor părți de a adapta unele dintre prevederile Convenției la situația specifică a țării lor prin legislația națională și politica guvernamentală.

Printre drepturile de care se bucură persoanele aparținând minorităților naționale se numără:

- Exprimarea liberă a identității etnice, culturale, lingvistice și religioase.
- A nu fi obiectul discriminării sunt discriminați
- Libertatea de întrunire, de asociere, de exprimare, de gândire, de conștiință și de religie
- Utilizarea limbilor minoritare în contactul cu autoritățile în zonele locuite în mod tradițional sau în număr substanțial de minorități naționale.
- posibilitatea de a influența procesul de luare a deciziilor publice în probleme care afectează persoanele aparținând minorităților naționale
- Participarea la viața culturală, socială și economică

Obligațiile complementare care trebuie respectate de către state includ:

- Promovarea egalității efective
- Păstrarea și dezvoltarea culturilor, religiilor și limbilor minoritare
- Promovarea dialogului intercultural și protejarea persoanelor aparținând minorităților împotriva ostilității sau violenței.
- Promovarea unui spațiu mediatic divers, cu emisiuni în limbile minorităților și sprijin pentru mass-media minoritare.
- Afișarea numelor de persoane, a toponimelor și a altor indicații topografice în limbile minorităților
- Asigurarea accesului tuturor la educație și promovarea cunoașterii intercultural
- Predarea limbilor minoritare și învățare în limbile minoritare, în școlile private și publice
- Abținerea de la manipulări care să restrângă drepturile minorităților
- Promovarea drepturilor minorităților prin intermediul acordurilor bilaterale, multilaterale și transfrontaliere.

Conform procedurii stabilite și calendarului de raportare, al cincilea ciclu de monitorizare asupra implementării de către Republica Moldova a Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale¹ a început în anul 2019 ca urmare a prezentării la CoE a celui de-al V-lea Raport periodic al statului privind realizarea Convenției-cadru. În decembrie 2021 la solicitarea Comitetului Consultativ al CoE pentru Convenția-cadru autoritățile au elaborat și prezentat Comitetului informația suplimentară privind progresele în realizarea prevederilor acestui tratat.

Al cincilea aviz a Comitetului Consultativ asupra Moldovei a fost adoptat la data de 7 iunie 2023, în urma vizitei acestuia în Republica Moldova în perioada 19-23 septembrie 2022. Constatările Comitetului cuprinse în Aviz se bazează pe informațiile conținute în cel de-al cincilea raport de stat, informațiile suplimentare transmise de autorități, sau recepționate din alte surse, atât guvernamentale, cât și neguvernamentale în timpul vizitei a Comitetului la Chișinău, Briceni, Edineț, Comrat și Ceadâr Lunga.

Adoptarea la data de 10 ianuarie 2024 de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei celei de-a cincea Rezoluții asupra Moldovei a încheiat cel de-al cincea ciclu de monitorizare.

În continuare, voi intra în mai multe detalii privind recomandările expuse de către structurile Consiliului Europei pentru a îmbunătăți în continuare procesul de implementare a Convenției-cadru în condițiile țării noastre.

Rezoluția conține 10 recomandări 3 din care sunt recomandările pentru acțiuni imediate, și anume:

Comitetul Consultativ solicită autorităților:

1. să continue eforturile de a sprijini și promova o identitate civică comună bazată pe interese comune și să continue să protejeze și să promoveze diversitatea etnică, lingvistică și religioasă ca parte integrantă și valoroasă a societății.
2. să adopte măsurile cuprinzătoare și pe termen lung pentru a spori substanțial disponibilitatea și calitatea predării în și învățării limbii române în învățământul public pentru persoanele aparținând tuturor minorităților naționale, inclusiv prin metodologii de predare bi- și trilingve. Aceste măsuri ar trebui să fie completate simultan cu măsurile suplimentare menite să consolideze predarea și utilizarea limbilor minorităților naționale.
3. să reducă în continuare obstacolele în calea accesului egal la educație cu care se confruntă copiii romi.

Recomandările suplimentare ale Comitetului de Miniștri vizează:

4. desfășurarea activităților de informare a publicului larg, în special a persoanelor aparținând minorităților naționale și grupurilor religioase privind legislația antidiscriminare existentă, cadrul instituțional și remediile legale disponibile împotriva discriminării;
5. finanțarea durabilă și implementarea cuprinzătoare a măsurilor prevăzute în *Programul național de susținere a populației de etnie romă pentru perioada 2022- 2025*;
6. sporirea sprijinului financiar disponibil pentru activitățile culturale ale persoanelor aparținând minorităților naționale;
7. întreprinderea măsurilor pentru asigurarea dreptului persoanelor aparținând minorităților naționale de a avea, la cerere, numele lor personale complete, inclusiv patronimicele, utilizate în documentele lor de identitate și administrative în grafie latină;
8. sporirea oportunităților disponibile de a studia în limbile minoritare;
9. facilitarea procesului de participare a minorităților naționale în toate procesele decizionale, inclusiv în domeniul politicilor publice și legislației ce țin de accesul la drepturile prevăzute în Convenția-cadru;
10. măsurile țintite de revitalizare economică și modernizare a infrastructurii zonelor, inclusiv în care locuiesc persoanele aparținând minorităților naționale și facilitarea accesului la locuințe adecvate pentru persoanele aparținând populației de etnie romă.

Activități ulterioare legate de recomandările celui de-al 5-lea Aviz al Comitetului Consultativ și Rezoluția Comitetului de Miniștri. Pașii de urmat:

- Facilitarea traducerii Avizului Comitetului Consultativ al Convenției-cadru și a Rezoluției Comitetului de Miniștri în limba română și limbile minorităților naționale.
- Transmiterea documentelor finale către ministerele de resort, autoritățile publice centrale și locale spre examinare și implementare;
- popularizarea concluziilor ciclului V de monitorizare de către Consiliul Europei al procesului aplicării Convenției nominalizate în condițiile Republicii Moldova în rândul publicului larg și reprezentanților minorităților naționale. Cu acest scop se propune organizarea unui seminar internațional privind implementarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale

și rezultatele ciclului V de monitorizare a acesteia de către Consiliul Europei cu participarea experților Comitetului Consultativ al CoE. reprezentanților ministerelor, administrației publice locale, organizațiilor internaționale, liderii organizațiilor etnoculturale ale minorităților naționale din Republica Moldova și etc. Această activitate va permite Comitetului consultativ să își explice mai detaliat constatările, și va avea drept scop asigurarea unui schimb de exemple de bune practici în implementarea Convenției-cadru și facilitarea unui dialog între minorități și stat.

- Implementarea recomandărilor cuprinse în documetele finale ale Consiliului Europei. ***De notat că, cel de-al 6-lea ciclu de monitorizare asupra Republica Moldova va începe în anul 2025, după prezentarea raportului de țară către data de 1 februarie 2025. Raportul trebuie să conțină informații, inclusiv privind progresele atinse în anul 2024 în implementarea recomandărilor susmenționate.***

Totodată, Dna L. Burlaca a prezentat *Rezoluția CM/ResCMN(2024)1 privind punerea în aplicare a Convenției-cadru pentru protecția mediului național Minorităților Naționale de către Republica Moldova (Adoptată de Comitetul de Miniștri la 10 ianuarie 2024 la cea de-a 1485-a reuniune a Delegaților Miniștrilor) și Recomandări pentru acțiuni imediate:*

Comitetul Miniștrilor, în conformitate cu articolele 24-26 din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (denumită în continuare „Convenția-cadru”),

Având în vedere Rezoluția CM / Res (2019) 49 din 11 decembrie 2019 privind modalitățile de monitorizare revizuite în temeiul articolelor 24-26 din Convenția-cadru;

Având în vedere regula de vot aplicabilă1;

Având în vedere instrumentul de ratificare depus de Republica Moldova la 20 noiembrie 1996;

Amintind că Guvernul Republicii Moldova și-a transmis raportul de stat cu privire la a cincea ciclu de monitorizare în temeiul Convenției-cadru la 22 mai 2019 și a completat acest raport de stat cu informații suplimentare la 22 decembrie 2021;

După examinarea celui de-al cincilea aviz al Comitetului consultativ privind Republica Moldova, adoptat la data de 7 iunie 2023,

Adoptă următoarele concluzii cu privire la Republica Moldova:

Autoritățile sunt invitate să țină cont de observațiile și recomandările cuprinse în cel de-al cincilea aviz al Comitetului consultativ. În special, aceștia ar trebui să ia următoarele măsuri pentru a îmbunătăți în continuare punerea în aplicare a Convenției-cadru:

Recomandări pentru acțiuni imediate:

1. să continue, în strânsă consultare cu reprezentanții minorităților naționale și autoritățile locale vizate, eforturile lor de a sprijini și promova o identitate civică comună bazată pe interese comune și să continue să protejeze și să promoveze diversitatea etnică, lingvistică și religioasă ca parte integrantă și valoroasă a societății.

2. să adopte, ca răspuns la solicitarea reprezentanților minorităților naționale, măsuri cuprinzătoare și pe termen lung pentru a spori substanțial disponibilitatea și calitatea predării în și a limbii române în învățământul public, de la învățământul preșcolar până la cel superior, inclusiv prin metodologii de predare bi- și trilingve, pentru persoanele aparținând tuturor minorităților naționale, cu obiective mai largi de a sprijini și promova o identitate civică comună și de a asigura

oportunități egale. Aceste măsuri ar trebui să fie completate simultan cu măsuri suplimentare menite să consolideze predarea și utilizarea limbilor minorităților naționale.

3. să reducă în continuare obstacolele în calea accesului egal la educație cu care se confruntă copiii romi, în cooperare cu ministerele competente și autoritățile locale și în strânsă consultare cu reprezentanții minorităților, părinții și administrațiile școlare. Autoritățile ar trebui, de asemenea, să ia în considerare crearea posturilor de „asistenți școlari romi” pentru a-i ajuta pe elevii romi în vederea creșterii performanței școlare și a reducerii abandonului școlar.

Alte recomandări:

4. să se asigure prin acțiuni relevante de informare, în special, în zonele rurale, că legislația antidiscriminare existentă, cadrul instituțional și remediile legale disponibile împotriva discriminării sunt cunoscute pe scară largă în rândul publicului, în special în rândul persoanelor aparținând minorităților naționale și grupurilor religioase care sunt cele mai expuse unei astfel de discriminări.

5. să asigure la toate nivelurile finanțarea durabilă și implementarea cuprinzătoare a măsurilor prevăzute în Programul național de susținere a populației de etnie romă pentru perioada 2022-2025 și planurile sale de acțiuni naționale și locale și să se asigure că în aplicarea acestor acțiuni, planurile sunt evaluate în mod regulat, inclusiv din perspectiva de gen, implicând reprezentanții romilor și sunt coordonate eficient în cadrul tuturor ministerelor de resort relevante, instituțiilor publice și autorităților locale.

6. să sporească sprijinul financiar disponibil pentru activitățile culturale ale persoanelor aparținând minorităților naționale, să asigure accesul la resursele disponibile pentru toate minoritățile, în special, pentru cele mai mici numeric și să includă expresii mai contemporane ale culturilor minoritare. Reprezentanții minorităților naționale ar trebui să fie implicați strâns în procesele relevante de luare a deciziilor privind alocarea fondurilor.

7. de a lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că persoanele aparținând minorităților naționale pot avea, la cerere, numele lor personale complete, inclusiv patronimicele, utilizate în documentele lor de identitate și administrative în grafie latină. În acest sens, standardele internaționale privind transliterarea și transcrierea numelor, prenumelor și patronimicelor ar trebui respectate pe deplin.

8. să inițieze un dialog strâns cu reprezentanții minorităților, părinții și administrațiile școlare, pentru a spori oportunitățile disponibile de a studia în limbile minoritare, asigurând învățarea de înaltă calitate a diferitor limbi în medii de educație integrate. Autoritățile ar trebui, de asemenea, să-și intensifice eforturile de a dezvolta un curriculum corespunzător sau de a pregăti profesori și asistenți educaționali pentru studiul și în limba romani.

9. să se asigure că persoanele aparținând minorităților naționale sunt consultate sistematic și participă efectiv la toate procesele decizionale, nu numai în sfera culturală, ci și în domeniul de politici și în legislație relevantă pentru accesul la drepturile minorităților, inclusiv privind oricare reforme ale administrației publice preconizate.

10. să acorde o prioritate în continuare revitalizării economice și modernizării infrastructurii zonelor în care locuiesc persoanele aparținând minorităților naționale, în strânsă consultare cu acestea. Autoritățile ar trebui să asigure accesul la locuințe adecvate pentru persoanele aparținând minorității rome, pentru a depăși modelele existente de marginalizare și sărăcie extremă. De asemenea, ar trebui să-și continue eforturile de a atrage finanțare din partea Uniunii Europene, precum și sprijin financiar și investiții străine, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și a

infrastructurii în unitățile administrativ-teritoriale, municipiile și satele locuite de minorități naționale, în strânsă consultare cu persoanele aparținând acestora.

Discuții pe marginea prezentării:

Ivan Duminică, președintele ședinței a solicitat prezentarea rapoartelor către MEC privind realizarea Opiniei a VI-a de către instituțiile responsabile.

Nicolae Rădița, Director general adjunct, ARI a menționat că, sarcina principală la moment este traducerea Opiniei a V-a și că trebuie să ne determinăm cine este responsabil de acest subiect. Este necesar de popularizat Opinia a V-a și să stabilim un termen cât mai restrâns de colectarea informației necesare.

Angela Zagaiciuc, consultantă principală, Direcția drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă, Cancelaria de Stat a informat privind necesitatea stabilirii unui calendar în procesul de lucru în care să se indice toate obiectivele prioritare. Raportul (la ultima etapă) trebuie aprobat în cadrul Consiliului Național pentru Drepturile Omului în luna decembrie. 2024. Este important să reușim traducerea Raportului final în limba engleză.

Tatiana Pîrvu, Ambasador cu misiuni speciale al MAEIE al RM a menționat faptul că, trebuie să se țină cont de istoricul prezentării Raportului nostru și să respectăm cele 2 etape:

I – opiniile (observațiile);

II – comentariile naționale.

La sfârșitul lunii aprilie 2023 textul în baza observațiilor nu era unul consolidat. Nu vreau să se mai repete. Când au fost prezentate comentariile, a fost totul bine, însă, au fost scăpate unele momente. Trebuie să înțelegem, Comitetul Consultativ este un organ consultative, iar îndeplinirea recomandărilor lor ține de reputația țării.

O întrebare către raportorul prezentării:

- Ați menționat despre activitățile privind recomandările. Argumentați, vă rog, de ce ați propus organizarea unui seminar internațional privind implementarea Convenției-Cadru pentru protecția minorităților naționale. Cred că ar trebui de organizat un seminar național.

Ludmila Burlaca, șef al Direcției consolidarea relațiilor interetnice, ARI a informat că, în cadrul seminarului internațional era planificat să participe experți ai Comitetului Consultativ al CoE pentru a asigura un schimb de exemple și bune practice în implementarea Convenției-Cadru.

Tatiana Pîrvu, Ambasador cu misiuni speciale al MAEIE al RM menționează că ar fi oportun, totuși, organizarea unui seminar național. *Ludmila Burlaca, șef al Direcției consolidarea relațiilor interetnice, ARI* a afirmat că se va ține cont de această părere.

Ion Duminică, șeful Centrului de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural a propus organizarea unui Forum comun și nu a unui seminar, subliniind problema asigurării cu locuințe a cetățenilor de etnie romă, subiect care se regăsește atât printre recomandări, cât și în Planul de acțiuni privind susținerea persoanelor de etnie romă. Totodată, a propus ca la una din ședințele respective să fie invitați reprezentanții ministerelor responsabile de raportare.

Tatiana Pîrvu, Ambasador cu misiuni speciale al MAEIE al RM: privind pct. 7 din recomandările suplimentare ale Comitetului de miniștri cu privire la utilizarea numelui și patronimicului în documentele de identitate, a se include în Comisia de specialitate un reprezentant al ASP. Menționez că, la inițiativa Guvernului a fost expediată circulara către instituții despre buletinul de identitate.

Ivan Duminică, președintele ședinței a informat despre Institutul Patrimoniului Cultural și contradicțiile din recomandări, despre rolul Ministerului Culturii privind protecția patrimoniului minorităților etnice.

Lilia Guțu, șefa Secției Politici Publice, Consiliul audiovizualului a informat despre emisiunile TV și pașii întreprinși de către Consiliul audiovizualului.

4. Diverse.

În urma discuțiilor s-a decis:

1. Ministerele, alte instituții responsabile să prezinte Ministerului Educației și Cercetării rapoartele privind implementarea Convenției-Cadru, iar MEC să elaboreze Raportul consolidat.
2. Raportul urmează a fi examinat în cadrul ședinței Comisiei de specialitate din luna septembrie 2024, iar în decembrie 2024, Raportul să fie prezentat Consiliului Național pentru Drepturile Omului.

**Președintele ședinței,
Șef al Serviciului politici în domeniul
relațiilor interetnice,
Ministerul Educației și Cercetării,**

Ivan DUMINICA